

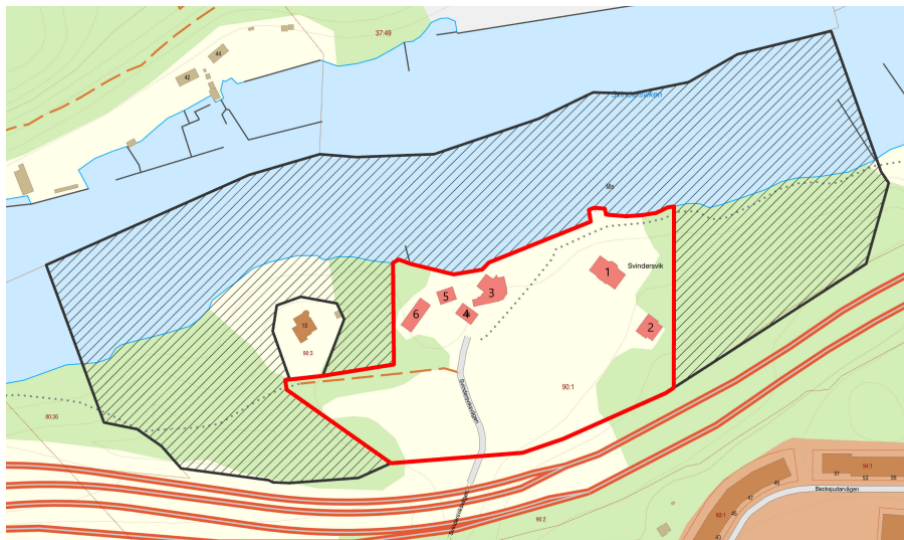
Stiftelsen Nordiska museet
leif.hed@nordiskamuseet.se

Elektronisk delgivning

Beslut om byggnadsminnesförklaring av sommarnöjet Svindersvik på fastigheten Sicklaön 90:1, Nacka kommun

Beslut

Länstyrelsen i Stockholms län förklarar med stöd av 3 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950), KML, sommarnöjet Svindersvik på fastigheten Sicklaön 90:1 för byggnadsminne och fastställer nedan angivna skyddsbestämmelser samt skyddsområde.

Karta över byggnadsminnet Svindersvik med tillhörande skyddsområde. Byggnadsminnet är avgränsat med röd linje och skyddsområdet med svart skraffering. Gränsen för byggnadsminnet går i strandlinjen oavsett landhöjning/naturliga variationer av vattenståndet. Fastigheten Sicklaön 90:3 omfattas inte av byggnadsminnesbeslutet.

Skyddsbestämmelser

För sommarnöjet Svindersvik gäller följande skyddsbestämmelser.

1. Byggnadsminnet – det område som på ovanstående karta avgränsats med röd linje – ska vårdas och underhållas så att byggnadsminnets kulturhistoriska värden inte minskar. Vård och underhåll ska utföras med material och metoder som är anpassade till byggnadsminnets egenart.
2. Byggnadsminnet får inte ytterligare bebyggas eller till sin mark- och växtstruktur på annat sätt förändras. Fasta anordningar samt flerårigt växtmaterial får inte förändras eller tas bort.

Med mark- och växtstruktur avses det sätt som byggnadsminnet är ordnat med exempelvis gångsystem, terrasser, gräsytor, träd och andra planteringar och deras inbördes förhållande till varandra.

Med fasta anordningar avses till exempel bryggor, murar, terrasser, trappor, räcken och staket.

3. Skyddsområdet – området avgränsad med svart linje och skrafferat på ovanstående karta – får inte ytterligare bebyggas. Området ska vårdas och underhållas så att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.
4. För byggnad 1 (huvudbyggnaden) gäller även:
 1. Huvudbyggnaden får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
 2. Byggnadens stomme eller andra byggnadsdelar får inte rivas, förändras eller ersättas med andra material. Ändring av planlösning och rumsvolymer får inte göras.
 3. Fast inredning i form av exempelvis golvbeläggning, dörrar, fönster, smidesräcken, platsbyggda skåp, bröstningspaneler, boaseringar och kakelugnar får inte tas bort eller på annat sätt förändras.
 4. Ytskikt får inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras.

5. För byggnad 2 (köksflygeln) gäller även:
 1. Köksflygeln får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
 2. Byggnadens stomme eller andra byggnadsdelar får inte rivas, förändras eller ersättas med andra material. Ändring av planlösning och rumsvolymer får inte göras.
 3. Fast inredning i form av exempelvis golvbeläggning, dörrar, fönster, köksskåp och kakelugnar får inte tas bort eller på annat sätt förändras.
 4. Ytskikt får inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras.

6. För byggnad 3 (paviljongen) gäller även:
 1. Paviljongen får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
 2. Byggnadens stomme eller andra byggnadsdelar får inte rivas, förändras eller ersättas med andra material. Ändring av planlösning och rumsvolymer får inte göras.
 3. Fast inredning i form av exempelvis golvbeläggning, dörrar, fönster, smidesräcken, platsbyggda skåp, bröstningspaneler, boaseringar och kakelugnar får inte tas bort eller på annat sätt förändras.
 4. Ytskikt får inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras. Undantaget denna bestämmelse är WC på byggnadens bottenvåning.

7. För byggnad 4 (trädgårdsmästarebostaden) gäller även:
 1. Trädgårdsmästarebostaden får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
 2. Byggnadens stomme får inte rivas, förändras eller ersättas med andra material. Ändring av planlösning och rumsvolymer får inte göras på bottenvåningen.
 3. Fast inredning i form av exempelvis dörrar, fönster, golvsocklar och murade spisar får inte tas eller på annat sätt förändras.

8. För byggnad 5 och 6 (brygghuset och stallet) gäller även:
 1. Byggnaderna får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
 2. Byggnadernas stommar får inte rivas, förändras eller ersättas med andra material.
 3. I brygghuset får inte den öppna eldstaden med bakugn och skorsten rivas eller på annat sätt förändras.

Beskrivning av ärendet

Länsstyrelsen fick den 10 oktober 2018 in en väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av sommarnöjet Svindersvik. Frågan väcktes av fastighetens ägare Stiftelsen Nordiska museet.

Länsstyrelsen har sedan den väckta frågan inkom låtit dokumentera byggnaderna och den närmaste parken som ett underlag för framtagande av förslag till skyddsbestämmelser. Under våren 2023 har ett par möten hållits med fastighetsägaren för att stämma av förslaget omfattning och utformning. Förslaget till skyddsbestämmelser remitterades sedan till Nordiska museet samt Nacka kommun den 16 maj 2023. Nordiska museet inkom med yttrande den 31 augusti 2023 och framförde synpunkt på skyddsbestämmelse punkt 7.2. Länsstyrelsen har därefter justerat skyddsbestämmelsen. Nacka kommun inkom den 16 juni 2023 med ett yttrande, som kan sammanfattas i att kommunen i grunden anser att det är positivt att Svindersvik byggnadsminnesförklaras men att skyddsområdet ska delas i olika zoner med anpassade skyddsbestämmelser och att avgränsningen ska göras i dialog med diverse parter för att inte innebära hinder för framtida stadsutveckling och Östlig förbindelse. Länsstyrelsen har bemött kommunens synpunkter i en skrivelse daterad den 16 oktober 2023 och haft möte med kommunen den 12 januari 2024. Kommunens synpunkter har inte föranlett några justeringar av skyddsbestämmelserna.

Trafikverket har den 7 mars 2024 meddelat att man godtar Länsstyrelsens bedömning avseende byggnadsminnesförklaringens påverkan på Östlig förbindelse, och har därmed ingen erinran mot att förslaget prövas positivt.

Efter remisstiden har Länsstyrelsen gjort en redaktionell ändring av skyddsbestämmelse punkt 2.

Nordiska museet har i tidigare nämnda yttrande bekräftat att de inte kommer att begära någon intrångsersättning enligt 3 kap. 10 § KML.

Kulturhistorisk värdering och motivering

Svindersviks kulturhistoriska värde är huvudsakligen knuten till gårdens funktion som sommarnöje under drygt 200 år; från 1740-talet fram till 1940-talet. Utmärkande är den väl sammanhållna helheten med huvudbyggnad, köksflygel, paviljong, ekonomi- och personalbyggnader samt trädgård och park. Gårdens bebyggelse tillsammans med trädgård och park ger en sällsynt god möjlighet till kunskap om, och förståelse för, en sommarnöjesmiljö från 1700-talets mitt. Det kontinuerliga bruket som sommarnöje, där byggnaderna inte övergått till att bli permanentbostäder, har bidragit till att anläggningen inte moderniserats och anpassats till moderna krav i någon högre utsträckning vilket bidrar till den ålderdomliga och autentiska upplevelsen.

Svindersvik som ett sommarnöje för personer ur högborgerligheten var ett nytt inslag i det svenska 1700-tals samhället. Lokaliseringen vid vattnet speglar dels kopplingen till den Grillska familjens övriga fastighetsbestånd i trakten genom beckbruket på Svindersvikens norra strand, dels tidens transportvägar med båt ut från staden.

Huvudbyggnaden och köksflygeln är tillsammans med delar av trädgården en av Sveriges bäst bevarade rokokooanläggningar ritad av dåtidens främste arkitekt, Carl Hårleman. Huvudbyggnadens fasader har en stark koppling till tidens franska förebilder medan planlösningen är mer traditionellt svensk med rötter i den karolinska tidens herrgårdsanläggningar. Interiörerna i bland annat vestibul och matsal är tämligen enkelt inredda med klassicerande inslag och står i stark kontrast mot till exempel salongens exklusiva rispapperstapet från Kina. Tapeten visar på byggherrens starka ekonomiska ställning och hans direkta kopplingar till det Ostindiska kompaniet. Ljusinflödet genom en oval öppning i taket i den i övrigt fönsterlösa vestibulen är en arkitektonisk lösning som Hårleman använder sig av även i Svartsjö slott.

Köksflygeln med kök och tillhörande skafferi, källarutrymmen och bostadsrum för tjänstefolket är med sin ålderdomliga inredning och den med tiden tillkomna patinan en mycket välbevarad köksinteriör som förmedlar kunskap om 1700- och 1800-talets arbetsförhållanden och hushållets sociala stratifiering.

Paviljongsbyggnadens särpräglade form och blandningen av byggnadstekniker speglar byggnadens olika tillkomstperioder och

bruk. Den ursprungliga funktionen är inte helt klarlagd men att byggnaden under 1700-talets mitt använts som orangeri eller möjligen som sommarmatsal med höga smala fönster mot söder är tämligen säkert. Det nuvarande utseendet hör samman med förändringar under 1770- och 1780-talet då också salongen inreddes i en tidig gustaviansk stil med vissa kvardröjande drag av rokoko. Salongens och entréhallens inredningar med väv- och pappspända väggfält med dekormåleri, snickerier, kakelugnar och eldstäder är mycket välbevarade. Rummens patina förstärker det autentiska uttrycket och upplevelsen av förfluten tid samtidigt som den förmedlar information om den restaureringsideologi som rådde under 1950-talet då Nordiska museet tillträdde som gårdens ägare.

De många sovrummen i såväl huvudbyggnaden som i paviljonsbyggnaden speglar behoven av denna typ av rum i en sommarnöjesmiljö där såväl tjänstefolk som tillresande gäster skulle härbärgas. Rummens storlek och inredning speglar den sociala stratifieringen och hur behoven ändrats över tid. De många lagren av ytskikt på väggarna, framför allt i form av papperstaper, speglar modets växlingar från 1700-talets mitt fram till 1900-talets första hälft.

Övriga byggnader i form av trädgårdsmästerbostad, brygghus/tvättstuga och stall är viktiga komponenter för att förmedla kunskap om hur en sommarnöjesmiljö från 1700- och 1800-talet brukades. Trädgårdsmästaren och hans personal hade en central funktion i gårdens skötsel och ekonomi, såväl för självhushållningen som för avsalu till den närliggande staden, och denna betydelse speglas i bostadens placering i direkt anslutning till trädgården. I brygghuset/tvättstugan förmedlar den stora murade spisen liksom den direkta närheten till vattnet och bryggan byggnadens funktion. Byggnaderna bevarar i hög grad både ursprunglig byggnadskonstruktion och exteriör utformning vilket tillsammans med huvudbyggnad, köksflygel och paviljong på ett värdefullt sätt vittnar om en gången tids byggnadsskick.

Huvudbyggnaden och köksflygelns axiala förhållande till den staketomgärdade trädgården med trädkantade kvarter knyter an till barockens formträdgårdar. Kvarterens nyttobetonade odlingar i form av bland annat fruktträd och bärbuskar är till stora delar bevarade vilket medför att den ursprungliga och tidstypiska kombinationen av nyttoodling och estetiskt anlagd trädgård på ett pedagogiskt sätt kvarstår. Ängen i anläggningens södra del hade en viktig funktion för bete och foder till gårdens djur och dess bevarade öppna karaktär är viktig för upplevelsen av anläggningen.

Den kring gårdens centrala delar utlagda engelska parken kan fortfarande skönjas även om parken är mycket påverkad av Värmdöledens framdragande och delvis också igenvuxen.

Nordiska museet övertog ägandet av Svindersvik runt 1950 och då inleddes en ny era i gårdens historia. I samband med förvärvet inleddes en restaurering som tog sikte på att dels återställa Svindersvik, och då främst huvudbyggnaden och paviljongen, till dess 1700-tals utseende, dels bevara den patina som byggnaderna besatt. Uttrycken för restaureringen ger värdefull kunskap om tidens nyvunna restaureringsprinciper med noggrann konservering av bevarade ytskikt samt i vissa fall noggranna rekonstruktioner och kompletteringar. Värdefullt för upplevelsen och förståelsen av sommarnöjet Svindersvik är den på plats bevarade möbleringen som skänktes till Nordiska museet i samband med byggnadsförvärvet.

Bestämmelser som beslutet grundas på

En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får enligt 3 kap. 1 § KML förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på parker, trädgårdar eller andra anläggningar.

När en byggnad förklaras för byggnadsminne, ska länsstyrelsen enligt 3 kap. 2 § KML genom skyddsbestämmelser ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

Information

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap. 14 § KML lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen ska utföras samt den dokumentation som behövs.

Om ändringar av byggnadsminnet i framtiden blir nödvändiga för att genomföra Östlig förbindelse bedömer Länsstyrelsen att det kan utgöra ett sådant särskilt skäl som avses i 3 kap. 14 § KML. Tillståndsprövningen blir då i första hand en fråga om *hur* ändringen ska göras för att minimera påverkan på byggnadsminnets kulturhistoriska värden.

Detta beslut skickas till Lantmäteriet för registrering i fastighetsregistret.

Ni kan överklaga beslutet

Beslut om byggnadsminnesförklaring kan överklagas till Förvaltningsrätten i Stockholm, se bilaga 1.

Beslutande

Beslutet har fattats av länsöverdirektören Åsa Ryding med antikvarien Marina Arnshav som föredragande. I den slutliga handläggningen har även chefen för avdelningen för samhällsbyggnad Helena Remnerud samt chefen för avdelningen för rättsliga frågor Helene Munkner deltagit.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till

Riksantikvarieämbetet

Stockholms länsmuseum

Kommunstyrelsen samt Miljö- och stadsbyggnadsnämnden i

Nacka kommun

Fastighetsägaren till Sicklaön 90:3

Bilagor

1. Överklagandehänvisning förvaltningsrätten

Ni kan överklaga beslutet hos förvaltningsrätten

Om ni inte är nöjda med Länsstyrelsens beslut, kan ni skriftligen överklaga beslutet hos förvaltningsrätten.

Hur överklagar vi beslutet?

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska ni lämna eller skicka er skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Stockholm antingen via e-post; stockholm@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Stockholm, Box 22067, 104 22 Stockholm.

Tiden för överklagande

Ert överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag ni fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ert överklagande kan ni be att få ytterligare tid till att utveckla era synpunkter och skälen till att ni överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas.

Parter som företräder det allmänna ska ha kommit in med sitt överklagande **inom tre veckor** från den dag då beslutet meddelades.

Ert överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som ni överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur ni vill att beslutet ska ändras.
- Varför ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Skriv också följande uppgifter, om ni inte tidigare lämnat dem:

- Person- eller organisationsnummer.
- Telefonnummer där ni kan nås dagtid (med undantag för nummer som avser ett hemligt mobilabonnemang som behöver uppges endast om rätten begär det).
- E-postadress.
- Annat som har betydelse för att domstolen ska kunna nå er.

Om ni har handlingar som ni anser stödjer er överklagan så bör ni bifoga kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om ni behöver bifoga filer som är större än 15 MB via e-post.

Ombud

Om ni anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt er ska ombudet underteckna skrivelsen, bifoga en fullmakt i original från er samt uppge sitt eget namn, adress och telefonnummer.

Behöver ni veta mer?

Har ni ytterligare frågor kan ni kontakta Länsstyrelsen via e-post, stockholm@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-223 10 00. Ange diarienummer 44069-2018.